

Angleži potopili pet nemških parnikov v bližini Norveške

Letalski napadi na angleška mesta se nadaljujejo. Vrhovno poveljstvo proglasilo vzhodno angleško obrežje za vojno cono in odredilo evakuacijo prebivalcev. Enote francoske bojne mornarice v Aleksandriji se podale brez boja

LONDON, 8. jul. — Poročilo, da angleške podmornice torpedirale pet nemških parnikov na severnem morju v bližini norveškega obrežja, je bilo navdušeno sprejeto v Londonu. Včeraj so nemški letalci uprizorili napadov na angleška mesta. Največje število bomb. Najmanj pet oseb, med temi eden ubit, je bilo ubitih in veliko ranjenih. Poleg južnega dela Anglije so Nemci bombardirali iz zraka tudi škotska mesta.

Angleški letalci so v soboto in nedeljo napadli z bombami nemška letališča in militaristične objekte na Norveškem, ladje delnice v Bremenu in tovarne pri Emsu. Letalski minister je izjavil, da so se vsa letala razen treh vrnila v svoja oporišča po napadih.

KAIRO, EGIPET, 8. jul. — Enote francoske bojne mornarice v Aleksandriji, blokirane po angleških bojnih ladjah, so se podale brez boja. Polkovnik Salisbury Jones, poveljnik angleške vojaške posadke, je v svojem govoru na radiu izjavil demobilizacijo francoskih mornarjev. Iz tega sklepajo, da se Francozi niso upli.

GRENOBLE, FRANCIJA, 8. jul. — Tu poročajo, da so Angleži potopili nadaljnji dve francoski bojni ladji v bližini Alžira, francoski Maroko. To sta bila rušilni Frondeur in topničarka Rigault.

Aleksandrija, Egipt, 6. jul. — Britske avtoritete so izjavile, da bodo strogo pazile na francoske parnike v tej luki, da se ne bo izognel izmučen in prišel v roke sovražnika. Francoski poveljniki so bili o tem informirani, prav tako člani posadke. Avtoritete so dalje naznanile, da bodo francoski častniki in mornarji prejeli plačo kot Angleži.

London, 6. jul. — Britske bojne ladje zasledujejo zadnje enote francoske bojne mornarice, ki so se izognile zasleditvi z begom. Angleški napad na francosko mornarico pri Oranu, Alžiriji, je rezultiral v uničenju treh francoskih bojnih ladij, ostale pa so bile zasežene.

Koliko francoskih bojnih ladij je pobegnilo, je še uradna tajnost. Znano je le, da se je tretjina ladij nahajala v angleških lukah, druga tretjina pri Oranu, šestina pri Casablanci, Maroku in šestina pri Aleksandriji, Egipt.

Sinoči je vlada proglasila vse vzhodno obrežje in del južnega dela vojno cono. To ozemlje obsega okrog 12.000 kvadratnih milj. Vsi civilisti so morali zanejiti to cono.

London's list News Chronicle je objavil poročilo svojega pisarja, da je vlada maršala Petaina, katere sedež je v Vichyju, uradno pretrgala diplomatske odnose z Veliko Britanijo. Angleški zunanji urad še ni bil informiran o prelomu.

Roger Cambon, odpravnik francoskih posanih poslov v Londonu, je sinoči naslovil osmer protest Churchillovi vladi zaradi napada in zasega francoskih bojnih ladij. Francoski poslanik Charles Corbin je resigniral zadnji teden.

Fort de France, Martinique, 6. jul. — Francoska admiraliteta poroča, da so angleške bojne ladje došle v bližino tega otoka.

Francija se jezi na Anglijo

Italija ožigosala
zasego bojnih ladij

Zeneva, Švica, 6. jul. — Poveljniki francoskih bojnih ladij so dobili ukaz, naj ustavijo vsak angleški parnik na morju in streljajo nanj v slučaju "agresije". Ukaz vsebuje komunikacije vlade premijera Petaina, nanašajoče se na pomorsko bitko z angleškimi bojnimi ladjami, ki je rezultirala v zasegi velikega števila francoskih ladij. Komunikacije je objavil list Le Petit Dauphinus v Grenoblu.

Ta pravi med drugim, da je podadmiral Gensoul, poveljnik francoske bojne mornarice, odklonil angleški ultimatum glede izročitve ali pa uničenja bojnih ladij, kar so Angleži pričeli streljati. Komunikacije ostro obsodijo agresijo Angležev.

Rim, 6. jul. — Tu objavljeno poročilo priznava, da so bile italijanske bojne ladje v bližini Orana, Alžiriji, ko se je pričela bitka med angleško in francosko bojno mornarico. Italijanske ladje niso mogle priti pravočasno na pozorišče bitke, ki je rezultirala v zasegi francoskih bojnih ladij.

Govornik na rimski radioposlatni je označil angleško akcijo za strahopeten čin. "Britski častniki in mornarji ne bodo nikdar oprali te sramote," je rekel govornik. "Napadli so francoske bojne ladje v momentu, ko so vedeli, da se ne morejo braniti."

London, 6. jul. — Francoska bojna mornarica, katero je Anglija zasegla in internirala, je skoro prav tako močna in velika kot je bila ob izbruhu vojne — druga največja v Evropi in četrta na svetu. Glavne enote bojne mornarice so štele okrog 180 ladij. Koliko od teh se je nahajalo v francoskih lukah, ko je Francija podpisala premirje z Nemčijo in koliko v kolonialnih in angleških lukah, je tajnost.

Francoske izgube na morju so bile malenkostne do evakuacije. Dunkirka, pristanišnega mesta ob Rokavskem zalivu. Francija je tam izgubila sedem rušilcev, toda izguba je bila nadomeščena z novimi, ki so bili nekaj dni prej zgrajeni in spuščeni na morje.

Bombna eksplozija v angleškem paviljonu

New York, 6. jul. — Dva detektiva sta bila ubita, pet pa je ranjenih v bombni eksploziji, ki se je pripetila v angleškem paviljonu na newyorški svetovni razstavi. Eksplozija je razbila velik luknj v tleh in naredila šipe v oknih poljskega paviljona, ki je oddaljen od angleškega okrog sto čevljev. Ubila sta bila detektiva Joseph J. Lynch in Ferdinand Socha. Policijski kapetan McLaughlin in dva druga policaja so dobili težke poškodbe.

Angleški fašisti skušajo osvoboditi Mosleyja

London, 6. jul. — Angleški fašisti, ki se skrivajo v Londonu in okolici, skušajo organizacijo v upanju, da bo ta osvobodila Oswaldia Mosleyja, njihovega voditelja, iz ječe. Policija je aretirala Mosleyja in osem drugih fašističnih voditeljev 23. maja. Njegova žena je bila tudi aretirana.

RUSIJA STAVILA NOVE ZAHTEVE RUMUNIJ

Kralj Karol se zanaša
na nemško pomoč

RUMUNIJA DOBILA
NOVO VLADO

Bukarešta, Rumunija, 6. jul. — Tu krožijo poročila, ki pa še niso potrjena, da je sovjetska Rusija stavila nove zahteve Rumuniji. Sovjeti hočejo dobiti kontrolo nad stratežičnimi mostovi čez Donavo in Prut, rekama, ki tvorita novo mejo med Rumunijo in Rusijo.

Rumunija je dobila nacionalistično vladu. Predsednik te je Ion Gurgutu, prijatelj nemških nacijev. On je bil že večkrat gost diktatorja Hitlerja in maršala Goeringa, letalskega ministra. Znamenja so se pokazala, da je kralj Karol navel vse sile, da naveže prijateljske stike z berlinsko vladu v upanju, da mu bo Nemčija priskočila na pomoč.

V novem kabinetu je deset bivših članov Železne garde, nacijem naklonjene organizacije. Hans Otto Roth, vodja nemške manjšine v Transilvaniji, je bil imenovan za ministra. On je znan kot nasprotnik Madžarov in židov. Vladna izprememba je bila naglo izvršena. Nekaj ur potem, ko je George Tatarescu resigniral kot predsednik vlade, so bili člani novega kabineta zaprišezeni. Po svoji prvi seji so naznanili, da bodo vodili "realistično politiko v soglasju z osjo Rim-Berlin." Gurgutu, eden največjih bogatinov v Rumuniji, je postal vodilna politična osebnost kot premier in vodja nacionalistične stranke.

Budimpešta, Ogrska, 6. jul. — Tu izražajo nezadovoljstvo, ker je bil Roth imenovan za člana novega rumunskega kabineta. V tem vidijo znamenje, da se bo Rumunija a podporo Nemčije odločno upirala zahtevi glede vrnitve Transilvanije Ogrski.

Sofija, Bolgarija, 6. jul. — Uradni krogi poročajo, da je Bolgarija dobila zagotovilo od Nemčije in Italije, da bosta slednji podpirali njene zahteve glede vrnitve Dobruže, ozemlja, katerega je morala Bolgarija odstoppiti Rumuniji. Iz Moskve še ni prišel odgovor na apel, naj sovjetska vlada pojasni Bolgariji svoje stališče glede vprašanja Dobruže.

Komisar Kaganovič dobil brco

Moskva, 6. jul. — Uradna časopisna agencija Tass poroča, da je bil Lazarus M. Kaganovič odstavljen kot komisar oljne industrije. To pozicijo je dobil v oktobru preteklega leta. Prej je bil komisar transportacije. Na njegovo mesto je bil imenovan M. Sedin. Njegov brat, Michael M. Kaganovič, je bil razrešen dolžnosti kot letalski komisar 10. januarja tega leta. Agencija Tass je takrat poročala, da je bil premeščen na drugo pozicijo.

Argentinski predsednik pustil službo

Buenos Aires, Argentina, 6. jun. — Predsednik Roberto M. Ortiz je začasnó pustil svojo službo zaradi slabega zdravja. Se glasi uradno poročilo. Predsedniški urad je prevzel 20. februarja l. 1938. On trpi na sladkorni bolezn in službo je pustil, ker so mu njegovi zdravniki svetovali počitek. Njegove posle je prevzel podpredsednik Ramon S. Castillo.

Domače vesti

Zbor JSZ odglašoval za izstop iz
stranke

Cleveland. — Dvanajsti redni zbor Jugoslovanske socialistične zveze in Prosvetne matice je 6. julija, zadnji dan svojega zborovanja, sklenil s 36 glasovi proti 15, da zveza zapusti socialistično stranko in postane samostojna delavska politična in kulturna organizacija, ki bo podpirala vse demokratične delavske stranke, katere se iskreno bore za delavske pravice. Debat o tem vprašanju je trajala skoro en dan. Ampak ta sklep bo veljaven, ko ga potrdi članstvo a splošnim glasovanjem, ki se ima izvršiti v treh mesecih. Sprejeta je bila tudi resolucija za obrambo demokracije v tej vojni.

Obiski

Chicago. — Vincent Urankar iz Mulberryja, Kana., je 3. t. m. obiskal gl. urad SNP in uredništvo Prosvete. — Dne 5. julija so nas pa obiskali Helen in Gertrude Groeber iz Milwaukeeja, Wis., Dora Ickler iz Loraina, O., Erna Gaengel iz Chicaga ter Mary in John Mubi iz South Benda, Ind. Slednja sta obiskala tudi Martina Potokarja v Lyonsu in prijatelje v Pullmanu in Ciceru, katerim se zahvaljujeta za gostoljubnost.

Clevelandске vesti

Cleveland. — Po dolgi in težki bolezni je umrla Anna Butala. Drugih podrobnosti vir, iz katerega posnemamo to poročilo, ne naveda. — Frank Cerne, ki se je težko poškodoval pri delu na progi železnice New York Central, je bil odpeljan v bolnišnico Glenville. Obiski še niso dovoljeni. — Iz te bolnišnice se je vrnila Ivana Pust in se zdaj nahaja pri svoji hčerki Mary Matoh, kjer jo prijateljice obiščejo. — Mary Lušin, ki je že dolgo bolna, se je podala v bolnišnico St. Luke.

Skupna obramba ameriških držav

Združitev narodov
zapadne hemisfere

Mexico City, 6. jul. — Josephus Daniels, ameriški poslanik v Mehiki, je v svojem govoru apeliral na vse ameriške države, naj zgradi močno fronto za obrambo načel Monroejeve doktrine in proti zunanjim agresorjem. Vse države naj gredo v boj za ohranitev demokracije.

Poslanik je govoril v zvezi s proslavami dneva neodvisnosti. "Dan neodvisnosti ima letos večji pomen nego kdaj prej," je dejal. "Tirani so podjarmili mnogo tujih držav. Neloyalni elementje zunaj in znotraj naših mej skušajo zrušiti enotnost ameriških republik, zatreti cilvilne svobodščine in svobodne ustanove. Zunanji diktatorji in izdajalci doma napadajo idealne svobode in enakopravnosti, na katerih je bil ustanovljen naš narod. Senca vojne se je raztegnila tudi na zapadno hemisfero, vendar vidimo še svetle točke na drugače temnem obzorju. Mnogo jih je, ki še trdno verujejo v idealne, izražene v Izjavi neodvisnosti."

Predsednik Cardenas je naslovil poslanico Danielau a čestitko ob obletnici praznovanja ameriške neodvisnosti. Ameriške zastave so vihrale na poslopih poslaništva in konzulatov. Rio de Janeiro, Brazilija, 6. jul. — Poslanik Jefferson Caffery je v svojem govoru pred skupino svojih rojakov in domačinov izjavil, "da se na 4. julija, ko Združene države proslavljajo svojo neodvisnost, svoboda bori za svoj obstanek v novem svetu, svoji trdnjavi. Naša vera v zmago je neomajena."

Krvave volitve v Mehiki

Veliko število ljudi
ubitih in ranjenih

Mexico City, 8. jul. — Predsedniške volitve so izzvale krvave bitke, v katerih je bilo 30 do 100 oseb ubitih in na stotine ranjenih. Tri milijone državljanov se je udeležilo volitev, ki naj bi odločile, kdo bo prihodnji predsednik Mehike. Glavna kandidata sta bila general Manuel Avila Camacho, kandidat revolucionarne (vladne) stranke, in general Juan Andreu Almazan, kandidat konservativnih krogov. Kdo je zmagal pri volitvah, ni znano. Šteje glasov bo zaključeno prihodnji četrtek in takrat bo naznanjen rezultat.

Policijske avtoritete so izjavile, da je bilo samo v glavnem mestu Mehike ubitih 23 oseb. Med žrtvami so dva visoka uradnika — Vincente Obregon, bivši diktator pošte in telegrafa, ter bivši general Melchor Gonzalez. Dva Američana sta bila ranjena. To sta Edward J. Mallen in Leonard Dursos.

Parlamentarne volitve v Latviji

Zidje pozdravljajo
sovjetske čete

Riga, Latvija, 6. jul. — Prve parlamentarne volitve v Latviji na podlagi stare ustave, ki je bila potnjena na stran, ko je Karlis Ulmanis uprizoril puč l. 1934 in se proglasil za diktatorja, se bodo vršile 14. in 15. julija. Vlada je naznanila, da bo novi volilni zakon kmalu objavljen.

Vlada je izjavila, da bo sledila zgledu Litve in ustanovila politični departmet v armadi. Vojaške enote bodo dobile politične inštruktorje. Vincas Kreve-Mickevicius, podpredsednik litovske vlade, se je vrnil iz Moskve, kjer je imel razgovore s sovjetskimi premijerjem in zunanjim komisarjem Molotovom. Informacije iz zanesljivih virov se glase, da sta se razgovarjala o bodočem obstoju Litve kot avtonomne republike v okviru zveze sovjetskih republik, vladanih iz Moskve.

Več tisoč židovskih delavcev, ki so se sestali na svojem zborovanju v Kovnu, glavnem mestu Litve, je sprejelo resolucijo s pozivom na avtoritete, naj prepovedo poučevanje hebrejskega jezika v židovskih šolah. Zidje so pozdravili prihod ruskih čet v Litvo in izrazili lojalnost litovski komunistični stranki, sedanji "narodni" vladi in novi ljudski vladi.

Stockholm, Švedska, 6. jul. — Tukajnji list Tidningen je prejel poročilo od svojega dopisnika v Kovnu, da je okrog 10.000 litovskih vojakov zahtevalo formalno priključenje Litve k sovjetski Rusiji. Vojaki so se zbrali na glavnem trgu, kjer so govorili ruski vojaški častniki. V demonstracijah so nosili velike slike Stalina, Lenina, sovjetskega zunanjega komisarja Molotova in Vorošilova, načelnika sovjetskega obrambnega odbora in bivšega vojnega komisarja.

Kanadski parlament odobril proračun

Ottawa, Kanada, 6. jun. — Proračun, ki določa potrošnjo \$1.000.000.000 za ojačanje vojaške sile in financiranje oborožene sile in financiranje oborožene sile, je bil sprejet v parlamentu s 151 proti 17 glasovom. Parlament je odobril tudi nove davčne navedbe, ki bodo prinesle \$280.000.000 v vladno blagajno v tem fiskalnem letu.

LITVA PREKLICALA KONKORDAT Z VATIKANOM

Baltiške države p o d
sovjetsko dominacijo

CERKVENI KROGI
ALARMIRANI

Kovno, Litva, 6. jul. — Litovska vlada je sinoči informirala Vatikan, da je preklcala konkordat z njim. Diktator Antanas Smetona je sklenil konkordat z reprezentanti papeža Pija XI. 27. septembra l. 1927.

Vlada je pojasnila, da so odpoved konkordata narekovali abnormalni odnosi in položaj katoliških organizacij v Litvi. Te organizacije so pošiljale velike vsote denarja v Vatikan.

Pomožni komisar za zunanje zadeve sovjetske vlade V. G. Dekanozov, ki je sodeloval pri formiranju nove litovske vlade potem, ko je ta prejela ultimatum iz Moskve, da mora sprejeti Stalinove zahteve, se je sinoči vrnil v glavno mesto Litve. Poročilo se glasi, da bo ostal v Kovnu več dni in izvajal kontrolo nad litovsko komunistično stranko in pazil, da se bo vlada držala pogojev vzajemnega pakta glede vojaške pomoči, ki je bil sklenjen v zadnjem oktobru.

Ruska diplomacija je omogočila naglo sovjetsko okupacijo baltičkih držav. Policija in vojaška sila je pod sovjetsko kontrolo. Vsak regularni policaj je dobil pomočnika in uveljavljene so bile stroge regulacije glede vzdrževanja miru in discipline.

Rim, 6. jul. — Litovska odpoved konkordata z Vatikanom je alarmirala papeža. Dolga pogajanja, ki so končno rezultirala v dosegi sporazuma in obetala zadovoljivo rešitev, so bila uničena z zadnjo gesto litovske vlade. V Vatikanu na vidjelo nobenega znamenja za izboljšanje odnošajev z baltičkimi državami, dokler bodo pod sovjetsko dominacijo.

Litva je edina baltička država, v kateri tvorijo katoliki večino. Število duhovnikov znaša 1200, cerkva 224, poleg tega pa so tam reprezentirani vsi redovi katoliške cerkve. Vatikan se boji, da bodo preključ konkordata sledile persekucije katolikov.

Parobrodne družbe se podale

San Francisco, Cal., 6. jul. — Pacific American Shipowners' Association je sinoči naznanila sklenitev pogodbe z unijo Marine Cooks & Stewards, včlanjeno v Kongresu industrijskih organizacij. S tem je odvrnila pretečo stavko, ki bi paralizirala plovo parnikov ob obrežju Pacifika. Unija je izvozevala zvišanje plače in druge pridobitve. Pogajanja s predstavniki parobrodskih kompanij so trajala več mesecev in parkrat so bila pretrgana.

Amerika aretirala holandske mornarje

Detroit, Mich., 6. jul. — Devetnajst članov posadke holandskega tovornega parnika Prins Willem II. je bilo aretiranih na obtožbo subverzivnih aktivnosti. Aretacijo je odredil John L. Zurbrick, distriktni imigracijski direktor. On je dejal, da je akcija sledila, ko se je prejel informacije, da so mornarji skušali uničiti parnik, ko se je nahajal v bližini Sanduskyja, O. Vsi so bili odvedeni v zapor. Zadrževanje se bo pričelo prihodnji teden.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT
GLASLO IN LARNTINA SLOVENSKE NARODNE
PODPORNE DRUŽINE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Narodna na Zdravstveno delavce (izven Chicago) in Kanado
\$2.00 na leto, \$2.00 na pol leta, \$1.00 na četrt leta; na Chicago
in Ciero \$1.50 na leto, \$0.75 na pol leta; na Ameriške
\$0.50.Subscription rates for the United States (except Chicago)
and Canada \$2.00 per year, Chicago and Ciero \$1.50 per year,
foreign countries \$2.50 per year.Our claims on donations—Reprints of articles in our periodical
clauses as we receive. Reprints of articles in our periodical
clauses as we receive. Reprints of articles in our periodical
clauses as we receive.Advertising rates on agreement—Manuscripts of communica-
tions and unsolicited articles will not be returned. Other
manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned
to sender only when accompanied by self-addressed and stamped
envelope.

Naslov na vsa, kar ima stik s letom

PROSVETA

2657-48 So. Lawrence Ave., Chicago, Illinois

MEMBER OF THE PROTESTANT PRESS

Datum v skladu s primer (July 21, 1940), poleg vašega
letnega naročila, da vam je s tem datumom potekla na-
ročnina. Ponovite jo poslati, da se vam list ne ustavi.

Registracija tujcemcev

Med izbruhom hysterije, ki je nastala med burbonci v prvi polovici junija, ko je Hitlerjeva klavna mašina udrla v Belgijo, Holandijo in Francijo, je kongres hitro sprejel zakon, ki nalaga nedržavljanom, da se morajo registrirati in dati odditi svojih prstov federalnim oblastem. Mislili smo, da bo predsednik vetiral ta nedemokratski načrt, a zmotili smo se; predsednik ga je pred nekaj dnevi podpisal in z njegovim podpisom je zakon stopil v veljavo.

Roosevelt je ob podpisu izjavil, kakor je poročalo časopisje, da mora biti novi zakon tolačen in izvajan ne samo kot zakon za obrambo dežele, temveč tudi kot zakon za zaščito lojalnih nedržavljanov, ki so gostje Združenih držav. To menda pomeni, da bodo oni tujcemci, ki še niso državljanji in ki bodo brez obotavljanja vpisali svoje ime in bivališče ter si pustili oddati prste, s tem pokazali, da imajo dobre namene in se bodo s tem zavarovali pred sumničjem, da so pristaši pete kolone.

Ne glede na to, če bo tudi tako tolačen in izvajan in tudi če se ne bo v nobenem primeru izbral proti nedolžnim ljudem, dejstvo ostane, da je zakon nedemokratski in naše edino upanje je, da ostane v veljavi le začasno, dokler traja nevarnost vojne za Zdruzene države. Zakon je obenem "silly," bedast, ker — kljub najboljšim izgovorom — postavlja vse nedržavljanke pod senco osumljenja, da nekaj ni v redu z njimi. Dejstvo namreč je, da velika večina nedržavljanov še nima državljanstva zaradi tega, ker še niso toliko časa tukaj, da bi ga bili deležni po zakonitih predpisih. Zaradi tega pa ne zaslužijo sramotenja, ki ga bodo čutili z registracijo in prstnimi oddaji, posebno še, ako jih bodo pri tem grobi in arogantni lokalni oblastniki šikanirali na ta ali oni način.

Ameriška demokracija bi si morala nedržavljanke čim prej izolirati in jih pridobiti zase — a tem zakonom jih bo pa prej odbila. In to bo koristilo peti koloni!

Ford, bojkoter demokracije

Henry Ford, avtomobilski magnat, je dobil naročilo za izdelavo 3000 letalskih motorjev za Zdruzene države in 6000 za Anglijo, toda Ford je odklonil angleško naročilo, sprejel pa je ameriško. Naročilo Anglije je odklonil s motivacijo, da bi to bilo proti njegovemu principu nevtralnosti! Ko je ameriška vlada izvedela za Fordovo početje, je preklicala naročilo za svoje letalske motorje in zdaj bo to naročilo oddala drugi družbi, kar je prav storila.

Fordov izgovor glede njegove nevtralnosti je višek arogantnosti. Med tem ko devetdeset odstotkov prebivalcev Zdruzenih držav želi Hitlerjev poraz in ne da nič na nevtralnost, se magnat Ford postavlja, kakor da je država zase, katera lahko stoji nad mnenjem in simpatijami ameriškega ljudstva! Na drugi strani pa ima Ford svoje tovarne v Kanadi, ki tamkaj niso nevtralne; — Ford ima dva principa, enega za Kanado in drugega za Zdruzene države!

Se nekaj. Kaj bi rekli delavcem v Fordovih tovarnah, če bi se uprli delu na letalskih motorjih za Anglijo? Če bi sabotirali te motorje? Ali jim ne bi rekli — in morda bi jim Ford sam to rekel — da spadajo v peto kolono? Tako pa, ker se je Ford uprl in bojkotiral Anglijo, kakšen naziv zdaj on zasluži?

Najbrže bo resnica, česar je magnat Ford obdolžen, da ima v svoji službi nacistične Nemce za inženirje. Da je prejel od Hitlerja odlikovanje, je že stara vest.

Kdo hujska koga?

Danes je splošno hujskanje. Roosevelt hujska ameriško ljudstvo na vojno s Hitlerjem, imperialisti tukaj in tam hujskajo drug drugega proti komur že, le nacisti, fašisti in stalinovci ne hujskajo nikogar in lepo nagovarjajo narode na božji mir...

Med tem ko je imperialistična Francija samo sebe porazila, se je spet zgani junaški Stalin in začel marširati na Balkan. Pa smo čili (Dolje v zadnji koloni.)

Glasovi iz nasebina

Kako je Valentincič izgubil teleta

West Middlesex, Pa. — Včeraj sem opisal, kako sem izgubil enega od prašičkov, ki sem jih vozil iz Mengša; danes pa bom povedal, kako sem izgubil teleta. Že sem večkrat omenil, da je naš oče barantal z vsem — pri hiši se pravi pri Bertu, toda brez gostilne.

Nekoč je oče kupil štiri teleta in naročil gospodarjem, naj jih dostavijo na naš dom. Oče zvečega teleta, odšteje denar zanje in jih dene v hlev. Meni pravi, naj pripravim voz, denem nanj kurnik, da jih zjutraj odpeljem v Ljubljano. Teleta so že prodana in peljal jih bom temu in temu mesarju. Oče so vedeli, da sem poznal že vse mesarje v Ljubljani. Naročijo mi, naj teleta zapeljem v klavnico; jih tam zvagam, ter dobim potrdilo, nakar naj grem k mesarju, da dobim denar.

Tisti večer pride sosed, po imenu Burjeva Mica (že mrtva) in vpraša očeta, če gre zjutraj v Ljubljano. Pove ji, da bom šel jaz. "Ali bi se mogla še jaz z njimi peljati?" Odgovori ji, da lahko.

Zjutraj ob štirih z očetom nakrmiva teleta. Dala sva koruznega močnika v veliko steklenico, to pa teletu porinila v gobec in moral je požirati, tudi če ne bi hotel. Potem jih naloživa na voz. Kmalu pride sosed, da majhno košarico, v kateri je morala imeti jajca. Vsaj tako sem sodil, ker jo je hotela imeti pri sebi. Zaprežem konja, se vsem na voz in hajdi proti Ljubljani.

Cesta od Ponove vasi proti Grosupljem je bila na novo posuta. Ko sem konja švrknil, je hitro potegnil in teleta so v kurniku nazaj omahnili. In ker je voz po nasuti cesti odskakoval, je zadaj pri kurniku odnehal zapah, da so se vrata odprla. Ko sem pogledal nazaj, da je cunil voz, je moralo telet past zadaj z voza. Sicer je bilo privezano, toda se je vrv utrgala.

Ko pridem že skoro na Grosuplje, pogledam nazaj, če je vse v redu. Ker se mi je zdelo, da so samo tri teleta, pogledam še enkrat. Vidim, da enega manjka. Ustavim in grem okrog voza. Vrta se odprta in teleta je izgubilo. Kaj naj storim? Rečem sosedu, ki je še sedel na vozu, da so tri teleta boljše kot pa eno izgubljeno. S temi tremi grem kar sam naprej, ona pa naj se vrne v Ponovo vas in tam pove Antonu Priteklu, našemu zetu, da sem izgubil teleta, katerega naj gre iskat. Pravim ji, da bo lahko še po bližnji prišla do vlaka in z njim v Ljubljano.

Šla je nazaj. Ko je prišla v Ponovo vas, je videla, da teleta še love. Napodili so ga pod Spanov kozolec, tam ujeli, naložili na dvokolnico in ga peljali k nam. Oče se je začudil. Sosedu mu je pojasnila, kaj se je zgodilo in da sem šel z ostalimi telet naprej. "Ja, saj pravim, on je večji tele od tega," je komentiral oče. Naložil je teleta na

drugi voz, napregel konja, s sosedo na voz in po bližnji proti Ljubljani.

Komaj sem v Ljubljani zvalgal teleta in djal konja v hlev, že pride oče. "Ti smrkvovci! Ali je treba te sitnosti? Tu imaš od vage listek." Pa je udaril po konju in se takoj vrnil domov.

Zalosten sem odšel po denar za teleta in se v Ljubljani le malo pomudil. Rojilo mi je po glavi, da me doma še nekaj čaka in da bova z očetom ropotala. Le okregal me je, češ da izgubljeno stvar je treba iskati. Štiri goldinarje zaslužka ali pa teleta izgubiti res ni kar tako.

In tako je bila sreča v nesreči, da se je vselej dobro izteklo. Še dosti jih vem in polagoma bo vse prišlo na vrsto, če mi bo uredništvo hotelo priobčiti (če breskrbi, Tone—ured.) Vse, kar sem že opisal in kar bom še, se je dogodilo pred 40 leti.

Anton Valentincič, 262.

"Cankar" privedi maskeradni cirkus

Cleveland, Ohio. — Marsikdo se bo vprašal: Kaj je pa spet to? Smejal in mogoče tudi čudil se bo, ko bo enkrat prečital ta dopis, kaj vse se Cankarjevi igralci izmislijo. Hkrati se bo vprašal, komu neki se poljubi vsega tega dela in truda. Naj si kdo misli karkoli, resnica je, da bo podal dramski zbor Ivan Cankar maskeradni ali našemljeni cirkus v nedeljo, 14. julija, na izletniških prostorih društev SNPJ.

Znano nam je bilo, da imajo ljudje radi kakve vrste predstave v prosti naravi. Toda vpripariti igre brez odra in akustičnih naprav je nemogoče. Pa pride naš podpredsednik, znani komik Anton Eppich na dan z novo idejo, s cirkusom, ki naj bi nudil občinstvu nekaj za oko. On je pripovedoval in mi smo z zanimanjem sledili njegovemu tolačenju, kako se da obkleti ljudi v živalske maske, izdelati ogrinja za velike živali kot za slona, žirafa, konja in druge. V ta ogrinja, prevlečena z blagom in po barvana, se postavi ljudi, ki bi imitirali živali in proizvajali vsakovrstne atrakcije v zabavo ljudem.

Vse to se nam je zdelo skoraj nemogoče, ampak njegova prepričevalna trditve, da je bil že sam v takem cirkusu, ko je bil še majhen fantek — to je bilo enkrat na pustni torek, da so se vozili po Metliki in bili našemljeni v opice in druge živali, zbijali burke ter na moč zabavali meščane — nam je dalo potega. Še šolski učitelj ga je takrat pohvalil in mu stianil v roko desetico. Takrat mu je bilo tudi prerokovano, da se bo nekoč uveljavil v poklicu igralca ali komika. In res se je to zgodilo. Danes poznamo mr. Eppicha že vsi Slovenci kot talentiranega komika, ki se zna vedno uveljaviti s čim novim.

Tako se nam je začel dopadati predlog za cirkus. Seja je povedala to delo njemu in ga imenovala ravnatelja tega cirkusa. Pred par meseci je prišel z de-

Stolp na newyorški razstavi, s katerega se spuščajo "parašutisti" na tla.

lom in danes vam lahko poročamo, da imamo izgotovljene že vse živali, katere mislimo imeti to sezono v cirkusu. Za svojo cirkuskega pomočnika si je izbral inteligentnega Cankarjevega igralca Rudyja Widmarja. Rudy je namreč krotilec teh živali. Drugi pomočnik mu bo Frankie Schuster. Kar se potrebuje sedaj, je strenirati ljudi po taktu godbe za različne atrakcije. To se mora izvršiti v prihodnjih dneh. Izbrane ima že skoro vse igralce za gotove vloge.

Ta cirkus bo prava novost za nas vse. Smeha bo dovolj, ko bomo zagledali afriškega slona v naravnih velikosti lomastiti v cirkuski paradi. Na hrbtu mu bo sedelo lepo dekle, kraljica džungl (Olga Marn). Konja bo jahala izvežbana jahalka (Jean Turkovich). Trije klovnji bodo John Lube, Frank Plut in John Cech. Imena drugih igralcev mi še danes niso znana.

Oder SND je sedaj prava cirkuska menažerija. Tam čakajo te živali na dan nastopa. Pri izgotavljanju kostumov in živali so pridno pomagali sledeči člani: Eppich, Widmar, Schuster, Lube, Skuk, Math Debevec, Jennie Dagarin, Millie Babnik, Frances in Pauline Tavčar, Mercedes Smuk in Bertha Erste. Kot sami povedo, so imeli pri tem veliko zabave in špasa. Obeta se jim pa še več zabave v tem tednu, ko pride na vrsto večja ali trening.

Kot pove mr. Eppich, je preiskrbel pravo cirkusko godbo, po katere taktu se bo premikala v ringu cirkuska parada. Voditelj godbe ali "drum-major" bo Tom Oblak ml., pravi profesionalni godbenik. Že samo ta godba z njihovim kapitanom na čelu bo zbudila veliko pozornosti. Ravnatelj Anton Eppich bo stal na vzvišenem prostoru ter naznail posamezne prizore. Govoril bo v hrvaškem dialektu, kar bo tudi nekaj posebnega. Če bom izvedela še za kako posebnost, bom še poročala. Mislim pa, da že samo to zadostuje, da bo privabil ta cirkus ogromno množico ljudi na izletniške prostore društev SNPJ.

A. Simčič, predsednica.

Novice iz Penna

Cheswick, Pa. — Naša društva v Penni imajo amolo s prirejanjem piknikov ob nedeljah v korist svojih blagajn. Kakor so že poročali drugi, vključivši urednika angleške sekcije, so jim agentje Jamesove administracije prepovedali točenje pijače na pennsylvanskem dnevu SNPJ. Kot je vsem znano, se pri tem še največ cvenka steče v društvene blagajne.

Dne 30. junija je hotelo neko naše društvo prirediti svoj piknik. Takoj so bili suhači mokre Pennsylvanije na licu mesta in vse razlili, kakor da bi bili v času prohibicije. Delavce na takih prireditvah hočejo vleči v zapor, od koder naj jih društva potem vlačijo ven in plačajo iz blagajne za nezasuženo kazeno.

Organizirano delavstvo bo moralo ob volitvah sedanjih državnih administracij dati brco, drugače jim lahko naredi še veliko neprimlik, kar gotovo ugaja velikim zavarovalnim družbam, ki so že postale največji farmar v Ameriki. Te družbe naglo grabijo propadle farme v svoje kremeplje ter ustanavljajo korporacijske farme.

V New Kensingtonu pri podružnici milijonske Mellonove Aluminum Co. so delavci dne 28. junija odglasovali osem proti enemu za stavko. Ker družba dela milijonske profite, zahtevajo delavci 10c meznega povišanja na uro. Do tega so tudi upravičeni ne samo v tej, marveč v vseh tovarnah te močnega družbe, ki ima monopol vse aluminijске produkcije v tej deželi.

Dne 29. junija je tukaj umrl John Pavlovich, po rodu Hrvat. Star je bil 62 let in tu zapuščal ženo in veliko številno odraslih otrok. Pokojni ni bil pri nobenem društvu, toda bil je član tukajšnjega slovenskega kluba, katerega članstvo mu je priredilo lep pogreb in sem se ga tudi jaz udeležil. Ob mrtvaškem odru je imel okrog 25 vencev, pogreba pa se je udeležilo okrog 35 avtov, dasi narod dela ob ponedeljkih.

Kakor slišim, je bil pokojnik zelo naprednega mišljenja, ali tudi z njim se je zgodilo kakor s stotinami drugimi, to je, da se ni njegova želja upoštevala in imel je cerkven pogreb, katerega je vodil slovenski župnik iz Pittsburgha. Tako sem po 17 letih bivanja v tej deželi slišal slovensko molitev. To smo morali pač vsi navzoči poslušati, nekateri radi, velika večina neradi.

V zadnji pozdrav je Anton Klemenčič v imenu članstva slovenskega kluba napravil pokojnemu kratak, toda zelo lep govor. Po tem sem sodil, da je bil pokojni zelo priljubljen med tukajšnjimi Slovani. Umorila ga je nadiha, katera ga je mučila dalj časa. Naj mu bo lahka ameriška gruda.

V Prosveti čitam, da je tudi tukajšnjim rojakom znani Anton Zidanšek zopet zbolel. Želim mu hitrega okrevanja.

John Matekovich.

All ste že naročili Prosveto ali Mladinski list svojemu prijatelju ali sorodniku v domovino? To je edini dar trajne vrednosti, ki ga za mal denar lahko pošljete svojcem v domovino.

Ali opliva materina starost na razvoj otroka?

Ljudstvo je že od nekdaj trdilo, da dade le mladi starši zdrave, polnovredne otroke, starši, ki dobe otroke v starih letih, pa spravljajo na svet potomce, ki kmalu umrejo ali pa preživijo svoje življenje kot pohabljeni in bebel. Znanost se je takšnemu naziranju smejala. Kakor pa kažejo mnoge raziskave, je v stari ljudski veri vendarle nekaj resnice.

Tako je pravkar tudi otroška klinika monakovega vseučilišča objavila uspehe svojih raziskav, ki so hotele dognati, da-li kažejo otroci starejših staršev res v večji meri znake izrojenosti in manjvrednosti. Statistika se opira na primere 13.000 otrok.

Izkazalo se je, da se pojavljajo neke oblike idiotstva predvsem na otrocih starih staršev, posebna tista vrsta slaboumnosti, ki jo spremljajo težki pojavi telesne degeneracije, ki jih poznamo pod imenom mongolizma. Ti otroci, ki so videti v marsikakšnem oziru podobni Mongolom, zastajajo na živalski razvojni stopnji. Dunajski nevrolog dr. Blach je v njihovih možganih in hrbtničnem mozgu odkril celo tipično živalske, atavistične posebnosti.

Vzroki mongolskega idiotstva so bili doslej neznani. Sedaj so odkrili vsaj enega, in sicer preveliko starost staršev, ali prav za prav matere. Kajti izsledki kažejo, da odloča starost matere. Če šteje mati ob rojstvu otroka štiri-deset let ali več, je verjetnost tem večja, da bo otrok manjvreden. Očetova starost nima vpliva na pogostost slaboumnosti med potomstvom. Naziranje, da ima prevelika starostna razlika med možem in ženo neugodne posledice za potomstvo, je treba v tem smislu torej popraviti. Verjetno je, da odloča večja starost matere zavoljo tega, ker proizvajajo klinske stanice v dobi prti klimakteriju manjvredne in življenja le malo zmožno jajčne stanice.

Visoka ali nizka postava?

Težko je ustreči ljudem. Skoraj vedno pogrešamo to, česar nimamo. Na žalost nas je narava prikrojila po najrazličnejših merah. Nekaterim je dala par centimetrov več, nekaterim par centimetrov manj od tako zvane rade sredine, ki si jo zamišljamo za vzor telesne višine. Može so se s tem v toliko bolj spriznili, ker si je majhni želijo, da bi bili večji, čim je pri ženskah mnogo slabše: majhne bi bile rade velike, velika pa majhne ali vsaj manjše.

Vprašanje je v tem, katera je na boljšem eziroma katera je zadovoljnejša: majhna ali velika. Vzemimo na primer žensko, ki meri v višino svojih 180 cm. Ta ne more razumeti, kako se more počutiti nesrečno ona, ki jih ima za 20—25 manj. Ta "Velikanka" je popolnoma nesrečna. Če pride v kino ali kavarno, se ji dozdeva, da gledajo vsi le njo in da so za hip kar umaknili, ko je vstopila. Komaj čaka, da pride do stola in se poniza. V gledališču zapira sedečim pogled, v majhnem avtomobilu nima kam dati nog, težko si kupi čevlje, rokavice, obleko, da, celo moža si težko najde. In vendar — koliko majhnih jo zavida za njeno višino.

Torej tudi majhne žene niso zadovoljne. Že kot mlada dekleta se počutijo nesrečne. Rade bi bile že prave damice, a postavica je še vedno vsa otroška, in tudi visoke pete ne zaležejo mnogo. Kako zavidajo svoje vrstnice istih let, ki so jih že davno prerasle. Kaj vse bi dale za par centimetrov! Kjerkoli se kaj dogaja, stojijo v gneči in vidijo le v zrak nad seboj, pa naj se še toliko stegujejo.

Ako pa bi majhne in velike mislele na to, da si medsebojno zavidajo baš to, kar jih dela nezadovoljne, bi to nepotrebno čustvo na mah izginito.

Pred dvajsetimi leti

(Iz Prosvete, 8. julija 1920)

Domače vesti. V Southviewu, Pa., je na delu v jami ubilo 32-letnega Fr. Tomašina iz Gornjega Logatca na Notranjem.

Delavske vesti. Rudarska unija UMWA je podprla novo delavsko stranko.

Ameriške vesti. Demokratska stranka je na svojem zboru v San Franciscu nominirala Coxa za predsedniškega kandidata.

Iz inozemstva. Svet velike antante konferira v Spaju, Belgija, o zadevah Nemčije.

Sovjetska Rusija. Poljska je v slabem položaju, ko so njene zadnje čete zapustile Ukrajino.

(Dolje iz prve kolone.)

tali iz nacističnega vira verjetno vest, da so angleški imperialisti nahujkali Stalina, naj napade Rumunijo in Balkan in zmeša štrco Hitlerju...

Le mirno in trezno, bratje! Kadar imperialisti nahujkajo Stalina in se Stalin odzove — ni ničesar narobe s Stalinom, je pa nekaj narobe z angleškimi imperialisti, namreč s onimi imperialisti, ki so še lansko jesen nahujkali Pince proti Stalinu...

Takrat imperialisti niso uspeli pri Finci, kako to, da so zdaj uspeli pri Stalinu? —

Slika na steni šole enaj običajnih delavcev v New Yorku, katere je narisal Ernest Fiene.

ter potrebnosti agrarnega svetov-
društev, in članstva in za propa-
gando svojih idej. Nikakor
ne za propagando drugih
pornih organizacij. Vsaka
ganzacija ima običajno svo-
glasilo. Torej agitatorji delu-
je in naznanila drugih podpo-
organizacij in njih društev
se ne pošiljajo listu Prosvet-
ni.

V senci albarskih planin

Prigoda slovenskega vojaka v Makedoniji

Spisal Ivan Jontes

"Ti jih ne vidiš?" se je začudil stotnik. "Ni mogote! Saj je mrtvaška procesija že čisto blizu... Sto tisoč okostnjakov koraka za krsto! Strašno! In ona ni v krsti... pred njo koraka... na senci ji zija velika krvava luknja... in... Joj! Jaz, pomagaj mi! Roke steza po meni, za vrat me grabi..."

Zdaj si Jaz, ni vedel drugače pomagati, ko da je stotnika z vso silo stresel, da so mu zaklepetali zobje in pokale kosti. Toda to je pomagalo. Prikazni so izginile in njegove razboljene domišljije in drhčot kot trs v vetru se je sesedel na posteljo ter utrujeno poprosil za kozarec slivovke. Jaz, mu je brž ustregel, potem pa menil: "Zdaj bo pa najbolje, da lešete in se odpočijete, jaz grem pa tudi v posteljo."

Ali stotnik je hlastno odkimal. "Ne še. Tu ostan! Nalij mi spet kozarec. Tako. Sedi." Jaz, se je vsedel na stol. Stotnik je izpraznil še nekaj kozarcev. Polagoma je prišel k sebi in okrog ustnic mu je spet zatrepetal zanj tako značilen nasmehek, ki je bil na pol otožen in na pol prezirljiv, nema maska trpinčene duše. Potem je izpregovoril:

"Ti se mi čudiš, kajne? Seveda. Da si, tedaj ostal na Studencu, bi se takim živčnim napadom ravno ne čutil..."

"Ali dobivate take napade pogosto?" ga je Jaz, boječe vprašal.

Mož je priklimal: "Često... Toda vedno le zvečer v mraku in kadar sem sam... To imam od vojne..."

Tedaj je Jaz, zovoz pogled obličal na mrtvaški lobanji, ki je stala na mizi in otlo, brezizrazno strmela predse. "Zakaj le trpite tisto le stvar tamle?" se je opogumnil. "Ali ne mislite, da vam škoduje pogled na njo? Brrr... jaz bi je že ne trpel v svoji sobi!"

"Morda..." Stotnik si je dal naliti še en kozarec slivovke, potem se je pa vlegel vznak na posteljo, sklenil roki pod glavo, se zagledal v strop ter samoljko nadaljeval: "Toda tista le lobanja je imela nekoč cvetoč obrazek, valjive črtnjeve ustnice, ljubke jamice v licih, poredno zavihan nos in sinje oči, v katerih je bila vedno pomlad; in pokrivali so jo mehki zlati kodri, ki so v solncu šareli kot dozorelo plemenito polje..."

Stotnikov obraz je prevlekla koprena neotlačljive žalosti. "Vidiš luknjo na njenem levem senci? Kroglja iz mojega samokresa..."

Jaz, je plašno pogledal lobanjo, potem pa stotnika. Obraz mu je vidno postajal vse bolj bled. Potem si pa ni mogel kaj, da ne bi napravil krepkega požirka iz steklenice. To mu je kmalu prepadlo teanobno in prsi in plahost iz oči, obenem je poživelo njegovo radovednost.

Stotnik je samoljko nadaljeval: "Da, kroglja iz mojega lastnega samokresa je za vedno ugasnila pomlad v njenih očeh... Življenje je kruto, toda v vojnem času postane sverinako! Komaj dva meseca sem jo poznal, ko jo je izdajstvo v arski vohunski službi spravilo pred madžarske vojaške sodnike..."

In ker je bila Hrvatka, so sklenili, da jo morajo usmrtiti hrvaški strelci pod poveljstvom hrvaškega častnika... Izbrala je padla na poročnika — Jurčiča! Zakaj ravno nanj? Zato, ker je bil osumljen — in tako po pravici! — arbofilist! Naj arbofil ustreli arsko vohunko! Koliko blanih načrtov se je takrat gnetlo v moji razboljeni glavi, da bi rešil njo, ki mi ni bila le sodelavka, temveč tudi ljubica... Ali vse zaman, rešitve ni moglo biti. V obupu sem začel razmišljati, da bi samega sebe izdal in tako vsaj dosegel, da bi šel skupaj z njo v smrt... Nikdar ne bom vedel, kako je ona mogla za-

glutiti mojo namero, toda zaslužila jo je in uspejo ji je, spravi ti v moje roke prošnjo: 'Ljubi, pri vsem, kar ti je svetega in pri najini ljubezni te zaklinjam: molči, zakleni bolečino v dno srca in hrabro izvrši svojo nalogo! Vem, da ti je hudo, da se ti srce krči od bolečine, toda bolečina zatiranega naroda je večja in se ji je treba podrediti in žrtvovati! Bodi junak, ljubi, da bom lahko do poslednjega diha ponosna nate! In naпослед mi bo smrt od tvoje roke ljubša, slajša...' "

Ubogal sem jo. Toda kupa strahote še ni bila polna; strelcem so se tresle roke... Smrtno zadeta, toda pri polni zavesti se je sesedla na tla ter me s svojimi sinjimi očmi, ki si jih ni bila pustila zavezati, nemo prosila: 'Ljubi, izpolni svojo obljubo in dolžnost...' Se danes ne vem, kako sem premeril tistih deset korakov do nje... Tam sem se zgrudil na kolena pred njo... 'Bodi junak, moj ljubi!' je zašepetala ona in ko je videla, da se dviga moja roka s samokresom, se je blaženo nasmehljala: 'Hvala ti! Tako sem poposnala nate...' Pritisnil sem mrzlo cev samokresa k njenemu senci, zamislil in sprožil... In nato se je vse stemnilo okrog mene... Zbudil sem se v bolnišnici..."

Stotnik je posegel po kozarku. Jaz, mu ga je napolnil s stran obrnjenim obrazom, ker ga je bilo sram oz, ki so mu zalivale oči. Stotnik pa je trpko nadaljeval:

"In vendar vse naše tedanje žrtve niso pomagale, Srbija je bila vzlic temu tepena... In potem sem se znašel v Galiciji, v ruskem ujetništvu, nazadnje pa na solunski fronti... In s kakšno naslado sem tedaj ubijal Nemce, Madžare... da mi zdaj njihova življenja teže razbičano, izmučeno dušo... In zdaj mi pravijo — čudak... Da, čudak! Oni, ki me tako imenujejo, bi bili še vse drugačni čudaki, če bi bili kdaj videli le senco strahot, skozi katere smo morali iti tedaj mi! — Toda izmučil sem se. Pojdi, prijatelj, in pozabi, kar si videl in slišal nočjo, kakor bi jaz rad pozabil, pa ne morem."

In Jaz, je molče odšel.

Zjutraj je stotnik poklical Jaz, k sebi. Bil je popolnoma miren in sved in Jaz, ni mogel opaziti na njegovem obrazu nobene sledi o sinočnjem napadu. Mož je bil videti celo veder.

"Sedi!" je velel fantu, sam pa hodil gori in dol po prostorni sobi. "Zdaj pa poslušaj in si zapomni, kar ti bom povedal, a nič ne vprašuj in ne govori o tem pred nikomur. Razumeš?"

"Razumem, gospod kapetan."

"Dobro. Ti zahajajš k četi Nikoli — ne zadržaj, nič napačnega ni to in jaz sem vedel o tem že preden si prišel k meni — in tam delaš napoto poročniku Saviču, ki te sovraži, ker dekle kaže nagnjenje do tebe, dočim njega prezira... Jaz imam s Savičem majhen obračun, ki bi ga rad poravnal... Ali mi hočeš pomagati?"

"Kako?" se je začudil Jaz.

"Povej Danici, naj bo prijazna z njim, tebe naj pa vprico njega zanemarja, tako da bo mislil, da je v tekmi zmagal... Sploh naj bo z njim zelo prijazna, da se bo počutil kot doma. Ti pa včasih rajši ostani v kuhinji pri četi Nikoli in tako le mimo grede lahko opaziš na našega poročnika... Kadar boš opazil kaj posebnega, mi nemudoma sporoči."

"Toda, gospod kapetan," je zazijal Jaz, jaz ne razumem, kako —"

"Saj ti ni še treba razumeti," ga je smehljaje prekinil stotnik. "Toda ubogati moraš. To je vse. Zdaj lahko greš."

(Dalje prihodnjiki)

kakor v starih časih starega Hobbea. Poleg cest so kanali, neskončni kanali, ki neskončno četverijo vso ravan. Kanali s barkami, kanali s jadnicami, kanali s cvetočimi lokvanji in na obsorju aleje jagredov, vrste vrb, rodline vetrnih mlinov in stolpiči cerkva. Kanali so namesto meje, kanali namesto cest, kanali namesto plotov, kanali namesto steza. Kmet vozi seno v barki, gre na čolnu dojit krave, pregleduje svoja polja, stoječ na barčici in se z drogom poganja dalje; tako se stoji vozi iz kraja v kraj in ne vem, ali tudi ne orje in ne žanje stoječ na čolnu. Namesto ograje ima okoli hiše kanal, namesto vrat dvigalni mostiček, in stvar je v redu.

Od mesta do mesta vodijo ravni kanali, ti pa niso v zemlji, kakor drugod, marveč tako rekoč nad zemljo; gladina vode je nad gladino tal, voda teče zgoraj in ljudje si jo nekako tlačijo navzdol. Ladije jim playajo skoraj nad glavami, vendar imajo trdno zaupanje v svoje nasipe in v svojo vodo; nemara prav to zaupanje tolikanj podpira njihove jezove. In da boste vedeli: tu teče voda nekako narobe, namreč od spodaj navzgor; z niže ležečih tal, iz njihovih kanalov — se črpa v reke in prelive; zato imata pri kanalih cele aleje vetrnih mlinov, ki ne meljejo zrna, marveč vodo; črpa jo iz manjših vod v kanale, iz kanalov v prelive, iz prelivov v reke, a iz rek odteče ta voda sama, dejal bi, per vias naturales.

Dandanes večina teh mlinov ne mahlja s rameni in ne melje vode, marveč je samo še nekaj simbol Holandske; voda se črpa z elektriko.

Človek in voda

Takisto sem videl na lastne oči, kako je prav za prav nastala Holandska. Je to tako ko z njeimi mesti: vsamejo kos morja, ga ograde in izprajo vodo; tako ostane dno, na katerega dobršen kos Evrope dostavlja po rekah svoje najboljšje blato, morje pa droben pesek. Holandec vse to osuši in zaseje travo; to travo popasejo krave, ki jih Holandec podoji in napravi sir, in le-tega v Goudi ali v Alkmaru prodaja na Angleško; vse to je, mimogrede povedano, nasoren primer krogotoka materije.

Takisto nekdanje dno se imenuje polder in ga spoznaš po tem, da se vidi čez mero obdelano, rodovitno in prijazno ter nas z ničemer ne spominja take patetične reči, kakor je človekov boj z vodo. Ti sloveči polderji so namreč nenavadno premočrtni. Če se je Holandec že lotil dela, da si sam ustvari zemljo, jo je napravil lepo po človeško, se pravi, po ravnilu, kakor kadar režejo deske. Skrivljena je samo človeška zgodovina, toda človekovo delo je premočrtno.

Videl sem; kako osušujejo Zuiderdsko morje. Predstavite si pravo morje, ki bi se raztezalo takole med Kladnim, Pribramom in Taborjem morje z burjami, otoki in parniki in z vso ostalo morsko pritliklino. Z ene strani grade ljudje nasip, ki je dolg trideset kilometrov a je prava igrača v primeri s široko vodno gladino; po tej igrački vozijo majhni vlaki švedski granit, vsak dan kakšen meter dalje; in ko bo to končano, napravijo aredi morja reko in sredi reke otok; potlej se to morje izčrpa in čez kakšnih trideset let pridejo sem črnobeke krave —

Da, toda še sedaj jih skrbi, komu naj razdele novo morsko dno. Kmet iz Frieskega ne mara zapustiti svojih pašnikov in lukar iz Haarlemskih polderjev ne mara s svojih razvorov; treba bo desetletij, preden bo iz slane pašnika postala rodovitna in suha prst. Majhni vlaki na igračkastem nasipu pa vozijo neugnano dalje in holandski narod gradi dan za dnem delo, ki bo šele bodočim pokolenjem prineslo kolač sira in nekaj tulipnove čebulice.

Tam, kjer ni nasipov, se morsko obrežje čisto preprosto prepleta s protjem, da se ne bi peščene naplavine zopet sesule v vodo. Zamislite si, da samo take lese in peščeni hribčki ločijo morje in zemljo; če bi ta ovira popustila, bi morale polovici Holandcev zlezlo v coklje. Zato torej raste na Holandskem toliko vrb: treba je zadosti protja za njegova obrežja.

Najzanimivejše dnevnice delavne vesti so v dnevniku "Prosveta". Ali jih čitate vsak dan?

VRHNJA PLAST

"Presenečeni bomo, če boste našli desetico v tej hiši."

Greta Garbo

Telban Janko

Ime filmske dive, v katero je bil zaljubljen širni svet. Mlada, zlatolasa, kraljica src, magnet, čeprav na platnu. Umetnica, dekle, žena, morda tudi mati — bog ve —, na višku slave, sonce in zvezda, meteor, ki zažari nebo, kratek trenutek, potem izgine, pa je zopet tema, ako ne svetli luna.

Prišla je, kakor sen, v vsaj mladostni prešernosti, kakor diš, ker kratko je življenje, mladost je pa samo ena. Lasje izgubijo barvo, pojavijo se bele nitke, zapoznela pomlad majniških šmarnic.

Bila je in ni je več. Greta Garbo. Na njeno mesto je stopila druga Zvezda.

Nisem bil zaljubljen v njo, kje je hodila, kakšna usoda jo je doletela ne vem, popisal sem jo samo za uvod.

Pred pošto ali pred "Figoycem" je stala. Majhna, debelushka, narava ji ni dala lepote, vedno razogleda in njena hoja je spominjala na rudarja, ki se vrača po končanem delu iz podzemlja.

Ni je več. Morda je umrla. Greta Garbo. "Jutro", "Slovenec", "Narod", "Večernik"...

Po Selenburgovi ulici je prihrumela, vesela razigrana družba. Gospodična in dva gospoda v novih belih plaščih iz "balonske" svile. Prešerno se je krohotala, menda v domišljiji, da je sama na svetu. Ali je nanjo vplivala pomlad, ko se prebujajo ljubezen, ali je bila pijana, ne vem. "Jutro", "Slovenec", "Narod", "Večernik"...

Po ulici se je s težkimi koraki približala debelushka. Gospodje, prosim, najnovejše novice.

"Ne bo nič — Greta Garbo, če nisi, pa si njena hči."

"Jutrošč...", ni mogla več, pogledala je z očmi, kakor skozi okno, skozi katerega se vidi v srce, gospodično, potem pa sta ji po nelepem licu pripolzel dve

Wendell L. Willkie, predsedniški kandidat republikanske stranke.

Zalitev, izgovorjena, ne more te vzeti več nazaj, ker je bila rečena, namenoma ali nenamoma, pogodila je cilj, le ma jih zgreši.

Vas psuje človek, ki je bol — pozabite, ni mu dobro, ne kaj dela.

Zali vas pa mladost, v prešernosti majskega večera, vas, ki ste v življenju svojo dolžnost, ko omagujete tej dolgi poti, na kateri je veliko mračnih, temnih dni, malo sonca — boli, boli, boli.

Greta Garbo.

Lepa mlada gospodična, ki je narava obdala z vsem kar je mladim gospodom, samo še in srcem ne, pomnite — hiti, vse mine. Na tej traji poti, ki v našem stoletju nima ta s cveticami, ko nikdo ni čen, ker srečen biti ne more, psujete.

Tudi za vas ne bo vedno evamaj, pride jesen, zima, ter va potrga cvetje z tle in ko bo hodila sključena v dve gubi in bo brada približala nosu — ko se zgodi, da vam kdo reče: "Greta Garbo!"

Začetnik

Gledališki ravnatelj: "Da, je nedvomno, da ste izredno lentirani. Ker ste pa še začetnik, se mi zdi, da zahtevate preveliko plačo. Mislim namreč, boste kot začetnik težko igrali. Začetnik: "Saj prav zato bi morali boljše plačati kot nam ravate, ker bom težje igral kor drugi."

SLOVENSKA NARODNA PODPORA JEDNOTA

izdaja svoje publikacije in posebno list Prosveta za kar ter potrebno agitacijo svojih članov in članice in za propagando drugih političnih organizacij. Vsaka organizacija ima običajno svoj glasilo. Torej agitatorični del in naznanila drugih političnih organizacij in njih društev se ne pošiljajo listu Prosveta.

TISKARNA S.N.P.

SPREJEMA VSA

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, kalendarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P. I. TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vas pojasnila daje vodstvo tiskarne. — Čene zmerna, unizko delo prvega

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2657-59 SO. LAWDALE AVENUE

Tel. Rockwell 4964

CHICAGO, ILLINOIS

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETA

Po sklepu 11. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveta in priložje eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine k eni naročnini. List Prosveta stane za vsa enaka, za člano ali nečlano \$6.00 na eno leto naročnino. Ker pa člani še plačajo pri anesmentu \$1.20 na tednik, so jim to priložje k naročnini. Torej sedaj ni varnika, reči, da je list predrag za člano S.N.P. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan. Čena lista Prosveta je:

Za Zdrav. državo in Kanado \$6.00	Za Cicero in Chicago je...
1 tednik in...	1 tednik in...
2 tednika in...	2 tednika in...
3 tednike in...	3 tednike in...
4 tednike in...	4 tednike in...
5 tednikov in...	5 tednikov in...
Za Evrope je...	\$9.00

Ispolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v plačilo in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

Pojasnili: Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član S.N.P., ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne storijo, tedaj mora upravništvo uničiti datum za to vsoto naročnini.

PROSVETA, S.N.P., 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Priročeno pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto \$.....

1) Ime.....Čl. družina št.....
Naslov.....
Ustavite tednik in ga pripilite k moji naročnini od sledočih članov moje družine:
2).....Čl. družina št.....
3).....Čl. družina št.....
4).....Čl. družina št.....
5).....Čl. družina št.....
Mesto.....Država.....
Nov naročnik.....Star naročnik.....

Holandska

(Odlomki iz knjige "Podobice iz Holandske").

KAREL ČAPEK

Stara mesta

Ta mesta so si v vsa podobna, pa naj gre za Delft, za Goudo ali za Leiden: pasovi tihih voda in stare, iz opeke zgrajene katedrale z lesenimi oboki kakor v trebuhu trgovinske ladje; paradne mestne hiše in hišice, opremljene z vso čisto gizdavega in bogatega mešanstva, pa častitljive mestne tehtnice in stolpčna vrata in ribje trdnice in starodavne univerze, pa znamenite hiše, v katerih je bil nekoč umorjen neki grof Oranski ali kdo že, in še tiste ulice brez zgodovine, ki so same kos kakšnega šestnajstega ali sedemnajstega stoletja in zdaj s svojim specim kanalom dremujejo nekje izven časa.

In te hiše so včasih nagnjene kakor stolp v Pisi, ker so zgrajene na pesku; ponekod so samo dva vata široke, ker stoji na kolih. V tej deželi vode in peska je vsaka ped trdnih tal hudo dragocena; da bi varčevali a prostorom, vodi v zgornja nadstropja namesto stopnic samo nekaka greda, kakor pri kurnikih. Tako je treba pohištvo seliti skozi okna, kajti po teh stopnicah ne bi šlo; zato imajo hiše

zgoraj izveske, ki nanje obesijo bruno z vrvo in prav zato so ta okna tako široka. Prav zato se Holandci tako radi drže doma in ne begajo po nepotrebnem po ulicah in gostilnah, zakaj ko pride človek po teh strmih stopnicah domov, je vesel, da mu ni treba zopet lesti navzdol; rajši sedi doma za svojim izločnim oknom in gleda skozi poševno zrcalo, kaj se godi na ulici in tam se kajpak nič ne godi, ker je vsakdo doma in nihče ne teka po nepotrebnem zunaj, rajši gledajo vsi v zrcala. Glej, kako vse to zavisi od značaja tal! Zaradi tega se holandska mestna arhitektura skozi stoletja ni nič kaj posebej izpremenila. Takle današnji Goud ali Dufek je mogel vzeti isto doma zgrajeno, gladko opeko in enako jasnno, velika okna, iz kakršnih je postavljen stari Delft ali Utrecht, samo da je imel malce več prostora za nove mestne četrti. Drugače so nove ulice enako konstruktivne in enako moderne kakor tiste stare, ki se zrcalijo v stoletnih "grahth" (grahth imenujejo na Holandskem stoječo vodo med hišami, če pa ta voda teče od mesta do mesta, je "kanaal". Op. prev.). Samo poilitve malce skozi napol odprta vrata v stanovanjske interiere: še vedno je tam tako, kakor na slikah starega Vermeera van Delfta.

In ko sem še rekel van Delft, naj rečem še vam Gogh. Človek lahko docela drugače razume van Goghov kolorit, če vidi kolorit holandske zemlje, njene skoraj skleninasto jasne barve in tiste opekasto rdeče barve, pa sočno selene pašnike, žolti pesek, jasno barvane napisane plošče, in vao tisto veselje s čisto barvo, ki se kar iskri v njenem od sila čistem zraku. Vse to je prinesel van Gogh iz svoje Nizozemske, zakaj barve v Franciji so docela drugače, topinotato arebrnkaste, modrikaste in opalno sive; da je tega Holandca malce razžarilo južnejše sonce in že je nastal iz njega van Gogh v svoji najboljši obliki.

Mesto na hodihi: to je dalo holandskim meatom še neko potezo. Takole je to: ko so hoteli postaviti mesto, so vzeli kos vode, ko obdali z nasipom, da se je osušila; potlej so tam zgradili hišice. Holandska mesta niso rastle od znotraj navven, marveč v osredotočenih pasovih, zato nimajo mestnih periferij, se ne raztezajo kakor izpuščaj, marveč sede lepo kompaktno na zeleni lok. Skoraj bi dejal: tam še se končuje katedrala, se začne nja krava in vice versa; na zelenem pašniku se čisto nepričakovano pojavi rdeče mestoce, kar je krasno in pristno holandsko.

Od mesta do mesta In od mesta do mesta vodijo ravne ceste s starimi alejami,